

УДК 32.321

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2021.38.20>

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Лілія Жу́жа

*КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради,
факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи,
кафедра соціально-гуманітарних дисциплін
вул. Наукове містечко, 59, 69017, м. Запоріжжя, Україна*

Дар'я Великжані́на

*КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія», факультет реабілітаційної
педагогіки та соціальної роботи, кафедра педагогіки та методик навчання,
вул. Наукове містечко, 59, 69017, м. Запоріжжя, Україна*

Стаття присвячена дослідженню проблемних питань в області української молодіжної політики, а також впливу реформи децентралізації на вдосконалення державної молодіжної політики в Україні.

У сучасному світі, в умовах постійного розвитку глобалізаційних та демократичних процесів питання децентралізації державної влади стає дедалі більш актуальним. Можна навести чимало прикладів успішного проведення реформи децентралізації в країнах світу, що сприяло ефективному економічному та соціальному розвитку регіонів та підвищило продуктивність роботи місцевих органів влади. Наслідками були посилення впливу громадянського суспільства на хід політичних подій, розвиток громадського самоврядування, наближення влади до населення.

Важливо, що децентралізація в різних своїх ступенях та формах може ефективно «працювати» як у федеративних (Бельгія, Німеччина), так і в унітарних (Іспанія, Італія) державах. Причин для передачі ресурсів від центрального до субнаціонального уряду можна назвати чимало: розвиток ринкової економіки, виявлення неефективних управлінських векторів, формування специфічних шляхів розвитку для конкретних регіонів, ліквідація нестабільності у сфері макроекономіки, розширення прав та свобод громадянина, вирішення територіального (етнічного) питання всередині країни, підвищення ефективності місцевих органів влади, встановлення партнерських відносин між державою та громадянином, більш раціональне розподілення ресурсів тощо.

Загалом децентралізація влади як один зі шляхів реформування та вдосконалення державного управління, оптимізації розподілення ресурсів у країні, може бути доволі ефективною. При цьому необхідно розуміти, що жодна реформа, яка вдало «спрацювала» в одній країні, не може гарантувати такий саме результат в іншій. Запорукою успіху є формування цілісної системи правових норм, що здатні регулювати важливі сфери людського життя в нових, незвичних для громадян умовах децентралізації.

Найбільш адаптованою та гнучкою соціальною групою, що максимально швидко сприймає інновації та нововведення глобалізаційно-інформаційного світу, завжди виступала молодь. Основним носієм потенціалу країни, її еволюції та соціально-економічних перетворень знову ж таки є молодь. Тому інтенсивний розвиток та продуктивне використання цього «потенціалу» беззаперечно надає стратегічні переваги та інтенсифікує темп розвитку країни.

Ключові слова: молодь, молодіжна політика, реформа, децентралізація, комунікація, уряд, держава, співробітництво.

У сучасній Україні питанням молодіжної політики приділяється мало уваги. Метою нашого дослідження є пошук та визначення шляхів адаптації процесів децентралізації до сучасних умов життя та можливостей молодих українців.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати таке завдання: чітко виокремити основні вектори діяльності та функції державних органів влади в умовах децентралізації, які ефективно сприятимуть гармонійному, всебічному, продуктивному розвитку української молоді.

Питання соціально-економічного розвитку регіонів, вплив децентралізації на продуктивні сили, процеси економічного та соціального зростання країни, сутність реформи кризь призму фінансів та бюджету розглядали такі науковці, як Н.В. Мачедонська, Л.М. Клівіденко, А.В. Нечипоренко, Н.В. Корень, Г.М. Сидоренко-Мельник, Д.Г. Павлишин та ін.

Теоретико-правові аспекти та підходи до питань поступового відходу від централізованої моделі управління в державі досліджують Д.Р. Замкова, О.І. Бабіч, Л.Р. Наливайко та ін.

Вчені Г.П. Щедрова, Р.В. Тадіян, Н.К. Дзюба, Г.В. Разумова, О.А. Шереметьєва, Е.З. Сорсоян, Н.І. Бровко приділяють чималу увагу питанням сутності державної молодіжної політики в Україні, розширення сфер її реалізації, визначення її пріоритетних напрямів та завдань.

Безпосередньо впливу децентралізації на хід молодіжної політики в країні присвячено багато досліджень. Особлива увага приділяється взаємодії молодіжних громадських організацій із владою, способам впливу молоді на процес прийняття політичних рішень (М.В. Канавець, Г.В. Разумова); не менш значущим є місце соціальної групи «молодь» у сформованих територіальних громадах, представництво та лідерство молодих людей у сфері соціально-політичного життя населення (М.М. Стадник, В.П. Удовиченко, В.В. Павлюк), вплив реформи на питання зайнятості молоді, шляхів працевлаштування молодих спеціалістів та проблема їх еміграції (В.В. Сичова, Р.С. Мамчур, С.О. Бондаренко, Н.О. Тимошенко, Г.Є. Жураковська).

З огляду на успішний досвід провідних країн Європи та світу, а також із метою вдосконалення програм державного управління в економічній, політичній, соціальній та культурній сферах життя від 2014 року в Україні триває реформа децентралізації. Важливим питанням є саме розвиток молодіжної політики в умовах передачі владних повноважень від центру до регіональних та міських владних структур.

Згідно з декларацією «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», державна молодіжна політика – це системна діяльність держави у відносинах з особистістю, молоддю, молодіжним рухом, що здійснюється в законодавчій, виконавчій, судовій сферах і ставить за мету створення соціально-економічних, політичних самовизначень, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України [1].

Завдяки реформі децентралізації розкриваються ширші можливості для врахування територіальних особливостей тієї чи іншої молодіжної громади, забезпечується більша увага до потреб цього соціального сегмента.

У процесі аналізу робіт багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників стає зрозуміло, що рівень згуртованості та скоординованості дій органів виконавчої влади, молодіжного представництва та місцевого самоврядування неабияк впливає на ефективність державної молодіжної політики.

Є чимало проблемних питань, що потребують пильної уваги з боку центральних, регіональних органів влади та стосуються адаптації, соціалізації, самореалізації молоді. До них можна зарахувати зайнятість молоді, житлове питання, фізичне та психічне здоров'я, молоде батьківство, доступність освіти, дозвілля, євроінтеграція та міжнародні

комунікації, вплив на суспільні процеси, активну участь у соціальному житті громади, реалізацію прав і свобод, безбар'єрність в отриманні соціальних послуг; соціальна інтеграція осіб з особливими потребами, демократичний, комфортний, толерантний соціальний простір, соціальну безпеку. Пропонуємо розглянути найбільш суттєві, критичні сфери, що впливають на життя як молодих людей, так і суспільства загалом.

1. Жорстка конкуренція на ринку праці серед молодих спеціалістів. Молодіжна конкуренція завжди перевищувала показники загальної конкуренції на ринку праці. Цей феномен спостерігається завдяки дії кількох чинників: недостатній досвід роботи молодих людей або повна його відсутність; робочий графік, що ускладнює можливість поєднання роботи та навчання; низький кредит довіри стейкхолдерів та роботодавців до малодосвідчених фахівців.

2. Слабке матеріальне стимулювання молоді через відсутність досвіду та достатнього стажу роботи, ігнорування креативності й енергійності молодих фахівців.

3. Нелегальне працевлаштування молодих спеціалістів. Зважаючи на низький рівень заробітних плат та високий рівень податкових стягнень, велика кількість компетентних молодих спеціалістів вибирає шлях нелегального працевлаштування задля отримання більшої оплати праці. До того ж нечесні роботодавці, користуючись недосвідченістю та враховуючи вік громадян, часто вдаються до використання схеми «оплата чорними грошиами».

4. Низький рівень матеріального заохочення та підтримки ініціатив молодих людей. Умови мотивації праці у вигляді моральних чи матеріальних винагород мають бути чітко прописані у правилах внутрішнього розпорядку трудової організації та враховувати особливості роботи не лише спеціалістів зі стажем, а і робітників, що працюють нещодавно, та при цьому мають великий потенціал, демонструючи необхідні компетентності на високому рівні.

5. Обмежена кількість безкоштовних спеціалізованих молодіжних центрів розвитку (культурних, наукових, спортивних, патріотичних) для тих молодих людей, що не мають змоги відвідувати платні секції та гуртки. Молодіжний центр – це вільний простір, певне приміщення, де молодь може безоплатно, але креативно, інтерактивно та змістовно проводити час; це осередок молодіжної активності для розробки та реалізації соціальних, культурних проєктів, запровадження освітніх та соціальних програм, курсів, семінарів, тренінгів; фандрейзинг та запровадження соціальних ініціатив. На жаль, реальних сучасних центрів таких напрямів роботи можна вкрай мало.

6. Житлова проблема. Відсутність фінансової змоги придбати власне житло призводить до небажання створювати сім'ю, зниження народжуваності, зростання відсотка молодого населення, що їде на пошук «кращої долі» та вищої заробітної плати за кордон. Своєю чергою це стає причиною інтенсифікації процесу старіння нації.

7. Проблема отримання вищої освіти. Вартість оплати за навчання зростає з кожним роком. Поглиблює проблему постійне підвищення рівня жорсткості вимог вступу до ЗВО для абітурієнтів, що мають бажання навчатися за державний рахунок. Нині багато молодих людей не володіють достатніми знаннями, аби отримувати освіту безплатно, але і не мають фінансової змоги навчатися за кошти фізичних та юридичних осіб. Тобто їхній рівень освіченості також знижується [5, с. 44].

Враховуючи описані проблемні «прогалини», пропонуємо виокремити основні вектори діяльності та функції державних органів влади, за умови виконання яких молодіжні громади відчують посилення державної підтримки та розширення можливостей розвитку власного потенціалу [8, с. 48].

Перш за все, треба звернути увагу на основний необхідний функціонал та роль центральних органів виконавчої влади у сфері державної молодіжної політики. Державна влада на національному рівні має виконувати такі функції:

- розробка стратегії та пріоритетів розвитку молодіжної політики (створення та вдосконалення регіонального представництва молоді, створення програм мобільності молодих людей, подолання дискримінації молоді у сфері працевлаштування, сприяння підвищенню професійної компетентності молоді шляхом організації та проведення спеціалізованих конференцій, тренінгів, зустрічей тощо);

- використання міжнародного досвіду та практичних надбань у сфері молодіжної політики, для вдосконалення чинних у країні програм (ефективним був би аналіз успішних моделей формування молодіжної політики в країнах світу: універсалістська/патерналістська, громадівська/ліберальна, протекційна, централізована/субінституціоналізована, кожна з яких має суттєві позитивні результати втілення) [2, с. 20];

- розробка нормативно-правових актів та контроль за їх виконанням (оновлення законодавчих документів, їх адаптація до стрімкого розвитку світових порядків; побудова нових програм молодіжної політики та вдосконалення системи контролю над їх втіленням у життя);

- забезпечення фінансової підтримки, а також пошук інвестиційних потоків для реалізації молодіжних грантів, проєктів та програм (кошти надаються державою на конкурсних засадах, відповідальність покладається саме на державні органи влади; фінансова підтримка можлива від недержавних організацій та підприємств; ендавмент (цільовий капітал некомерційної організації, сформований за рахунок добровільних внесків меценатів [4]) молодіжним організаціям та інституціям тощо).

- контроль за виконанням законодавчих актів стосовно підвищення кваліфікації працівників громадських та політичних інститутів, а також своєчасного оновлення кваліфікаційних кадрів, що безпосередньо впливають на розвиток молодіжної політики в країні.

Національна політика органів управління має бути спрямована саме на вирішення «молодіжного питання», пошук можливостей й ресурсів для побудови регіональних, та місцевих молодіжних програм. Це сприятиме значному підвищенню якості й рівня життя молоді на місцях, а також забезпечить всебічний гармонійний розвиток молодіжної громади країни.

Зазначимо важливість розширення можливостей та функцій державних органів управління регіонального рівня в умовах децентралізації. Звісно, вектори дій мають ґрунтуватися на рішеннях та нормативних програмах національного рівня, але стають можливими розробка та ухвалення регіональних проєктів на тій чи іншій території. Завдяки цьому враховуються потреби та специфіка молодіжної громади в кожній окремій області, фінансування спрямовується саме на ті сфери молодіжної політики, які є найбільш слабо розвиненими та потребують максимальної підтримки з боку держави.

На місцевому рівні для органів управління відкриваються широкі можливості щодо безпосереднього впливу на розвиток молодіжної сфери в містах та селах. На основі соціологічних досліджень, використання емпіричних, статистичних, психологічних даних розбудовується молодіжна політика, специфічна для кожної окремої молодіжної громади; використовуються власні ресурси, що сприяє більш швидкому та ефективному вирішенню нагальних питань; у безпосередньому взаємозв'язку перебувають спеціалісти таких сфер діяльності, як освіта, соціальний захист, культура, здоров'я тощо, які є важливими чинниками в системі розвитку сучасної молоді; з огляду на такі показники, як молодіжна участь, молодіжна інфраструктура, молодіжна мобільність, стає можливою оцінка організації молодіжної роботи в громаді та ступеня реалізації молодіжних проєктів та програм.

Загалом молодь – це суспільна категорія, яка володіє неабияким потенціалом, здатністю швидко засвоювати нову інформацію, адаптуватися до нових умов та обставин, але при цьому це одна з найуразливіших соціальних груп, що пояснюється її слабкою конкурентоспроможністю на ринку праці. Для вирішення цієї проблеми представникам державного апарату на місцевому рівні необхідно звернути увагу на:

- посилення зв'язків теоретичних освітніх аспектів із практичною базою їх застосування;
- розбудова дуальної освіти, тобто розширення баз практики для студентів із метою отримання реального досвіду роботи за спеціальністю без відриву від навчання;
- проведення постійних моніторингових вакансій та запитів роботодавців для орієнтування молоді;
- сприяння організації стажувань для молодих людей на підприємствах, що можуть бути зацікавлені в майбутніх спеціалістах тієї чи іншої професії;
- підтримку організацій та підприємств, які сприяють працевлаштуванню випускників та молодих спеціалістів;
- введення певних квот, що зобов'язують роботодавця мати певний відсоток працівників-молодих спеціалістів [5, с. 44];
- стимулювання започаткування молоддю власного бізнесу, реалізації стартапів, впровадження толерантних податкових умов та канікул для молоді;
- сприяння придбанню молоддю власного житла через реалізацію програм державного кредитування за мінімальними відсотками, наближеними до реальної соціально-економічної ситуації в молодіжному середовищі;
- підтримка молодих сімей та батьківства, запровадження практики надання широкого спектра соціальних послуг: державна фінансова підтримка, медичний, соціально-педагогічний, психологічний супровід молоді родини, консультування з питань правової освіти та соціального захисту, поєднання професійної діяльності та організації домашнього господарства, подолання кризових ситуацій тощо;

Крім цього, велику увагу необхідно приділити створенню розгалуженої мережі молодіжних центрів у країні, представники яких отримають змогу постійно здійснювати продуктивну комунікацію між собою, обмінюватися теоретичним та практичним досвідом, циркулювати в молодіжному просторі у сферах охорони здоров'я, культури, освіти, спорту, працевлаштування [1]. Це сприятиме розбудові мережі молодіжних центрів, які орієнтовані на соціальний, політичний, професійний, культурний розвиток молоді, підтримку соціальних ініціатив.

Отже, спираючись на результати цього дослідження, можна зробити висновок, що реформа децентралізації є дієвим інструментом для ефективного розвитку та вдосконалення державної молодіжної політики в Україні.

Нагального вирішення потребують питання культури, освіти, охорони здоров'я. Активізації та вдосконалення роботи потребує сфера соціальної підтримки молодих сімей, працевлаштування молоді, співпраця та комунікація з товариствами молодих людей на міжнародному рівні. Це вимагає великих зусиль від органів державної влади, а також їхньої тісної співпраці з представниками інтелігенції українського суспільства, громадськими організаціями, галузевими установами, лідерами суспільних думок, міжнародних товариств. При цьому представники соціальної групи «молодь» обов'язково мають бути залучені до процесів розробки та прийняття політичних рішень, таким чином максимально наближуючи політичних та громадських лідерів до реальних проблем молодих людей у сучасній Україні.

Розширення повноважень регіональних та місцевих управлінських органів дає змогу ширше та ретельніше дослідити потреби молоді кожного окремого регіону і спрямувати необхідні ресурси на вирішення проблемних питань та задоволення потреб кожної окремої молодіжної громади країни.

Вибір моделі втілення ідеї децентралізації, безумовно, залежить від специфіки функціонування тієї чи іншої держави: історичного досвіду, розміру та територіального розташування країни, етнічних, релігійних, культурних та політичних традицій, соціально-економічної ситуації. Гнучкість інституту права, освітній рівень громадян та їх ступінь інклюзії в політичне життя загалом, політична соціалізація народу, рівень національної єдності також мають неабиякий вплив на реформу децентралізації.

Для досягнення бажаних результатів українські державні органи мають діяти в унісон та на всіх рівнях (національному, регіональному та місцевому рівнях), з урахуванням досвіду, теоретичного та практичного управлінського надбання як України, так і країн світу.

Список використаної літератури

1. В Україні планують змінити від молоді в 35 до 29 років. *УкрІнформ*: мультимедійна платформа іномовлення України. 2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3067292-v-ukraini-planuut-zniziti-oficijnij-vik-molodi-z-35-do-29-rokiv.html> (дата звернення: 28.01.2021).
2. Гуцалова М.В. Моделі молодіжної політики в країнах Європейського Союзу. *Наукові праці. Політологія*. 2013. Вип. 218. Том 230. С. 18–21.
3. Декларація про загальні засади державної молодіжної політики в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2859-12> (дата звернення: 22.01.2021).
4. Ендавмент-фонд як механізм забезпечення фінансової автономії ВНЗ. *Наша Перспектива*: науково-аналітичний журнал. 11 березня 2021. URL: <https://www.perspektyva.in.ua/endavment-fond-yak-mehanizm-zabezpechennya-finansovoyi-avtonomiyi-vnz/> (дата звернення: 11.03.2021).
5. Жужа Л.О. Молодіжна політика в Україні: сучасний стан та шляхи реформування. *Регіональні студії*. 2019. № 19. С. 41–46.
6. Модель реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації. *Децентралізація дає можливість*: віртуальна інформаційна платформа. 2020. URL: <https://decentralization.gov.ua/youth/molod-v-oth> (дата звернення: 17.12.2020).
7. Пеша І. Напрями та завдання молодіжної політики на рівні територіальної громади. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2019. Вип. 3(42). С. 98–103.
8. Разумова Г.В. Державна молодіжна політика у контексті реформування регуляторної політики. *Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, обліку, менеджменту, фінансів та права*: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції 26 січня 2019 р. Полтава, 2019. С. 47–49.
9. Реформа освіти та науки. *Урядовий портал*: Єдиний вебпортал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-osviti> (дата звернення: 17.03.2021).

PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION OF UKRAINIAN STATE YOUTH POLICY IN THE CONDITIONS OF DECENTRALIZATION

Liliia Zhuzha

*Municipal Institution of Higher Education "Khortytsia National Educational and Rehabilitation Academy" Zaporizhzhia Regional Council,
Faculty of Rehabilitation Pedagogy and Social Work, Department of Social Sciences and Humanities
Naukove Mistechko str., 59, 69017, Zaporizhzhia, Ukraine*

Daria Velykzhanina

*Municipal Institution of Higher Education "Khortytsia National Educational and Rehabilitation Academy" Zaporizhzhia Regional Council,
Faculty of Rehabilitation Pedagogy and Social Work, Department of Pedagogy and Teaching Methods
Naukove Mistechko str., 59, 69017, Zaporizhzhia, Ukraine.*

The article is devoted to the study of problematic issues in the field of Ukrainian youth policy, as well as the impact of decentralization reform on the improvement of state youth policy in Ukraine.

Today, in the context of the constant development of globalization and democratic processes, the issue of decentralization of the state power is becoming increasingly important. There are many examples of successful decentralization reforms in the world, which has contributed to the effective economic and social development of the regions and increased the productivity of local governments (for ex., the strengthening of the influence of civil society on the course of political events; the development of public self-government; the approach of power and population.

Decentralization is an effective working mechanism for both federal (for ex., Belgium, Germany) and unitary (like Spain, Italy) states.

There are many reasons for the transfer of resources from central to "subnational" government. It can be market economy development, identification of inefficient management vectors, formation of specific development paths for specific regions, elimination of macroeconomic instability, expansion of civil rights and freedoms, territorial (ethnic) issues within the country, increasing the efficiency of local authorities, establishing partnerships between the state and the citizen, more rational allocation of resources, ect.

Decentralization of power is very gives its results for optimization of the allocation of resources in the country and improving public administration. The key to success is the formation of a holistic system of legal norms, which can regulate important areas of human life in a new, unusual for citizens, conditions of decentralization.

The most flexible social group, which could quickly adopts to innovations of the globalization has always been young people. The youth is the main carrier of the country's potential, its evolution and socio-economic transformations. Intensive development and productive using of this "potential" undoubtedly provides strategic advantages and intensifies the pace of development of the country.

Key words: youth, youth policy, reform, decentralization, communication, government, state, cooperation.